

Za danes naj omenim le nekatere tistih reči, ki niso zgolj lokalne. V poslednjih dveh sejah 5. in 6. dne t. m. so se med drugimi obravnale te-le stvari: Vladin načrt za stran prenaredbe §. 34. deželne postave šolsko-nadzorstvene, spomenica za stran vpeljanja narodnih deželnih jezikov (italijanskega in slovenskega) v srednje šole in spomenica za stran železnice Predélske. Kar se tiče prvega predloga, bila je obravnava mikavna gledé sosebno na to okoliščino, da je to prvi vladni predlog, ki je v našem zboru popolnoma — padel. Spremeniti se je imela le ena točka v sedanjem §. 34. v tem smislu, da bi se imenovala namesto začasno službujočega sedanjega deželnega nadzornika dva za trdna samostalna deželna šolska nadzornika, katerih eden bi bil (po razjasnilih vladinega komisarja) za srednje šole pa ne samo Goriške, temuč tudi Tržaške in bi imel sedež v Trstu, drugi pa bi stanoval v Gorici in bi nadzoroval samo ljudske šole na Goriškem. Šolnika, kot zastopnika učiteljstva, pa bi bila še posebej 2 v deželnem šolskem svetu, toraj bi se ta pomnožil za 3 ude, izmed katerih bi bila najmanj dva (inspektorja, namreč), kot stalna uradnika — po misli mnogih — vladna organa. To je vzbudilo med poslanci opozicijo, sosebne med slovenskimi. Odsekove večine nasvèt, ki je prišel pred zbor, se je glasil tako, da zastopnika šole imata imeti le posvetovalen glas, a ne določilnega glasú v deželnem šolskem svetu, ker ga že nadzornika imata, ktera tudi že kot izvedenca šolo zastopata. Vlada — to se je že po telegrafu izvedelo — je že naprej rekla, da take postave ne potrди. Vendar ni hotela odsekova večina od svoje določbe odstopiti. Govorilo se je pred javno sejo o raznih popravljaóih nasvetih, a v zboru ni ga bilo, da bi jih bil sprožil. Odsekov nasvet je — kakor je bilo pričakovati — padel z vsemi glasovi proti 3 (dotičnih odsekovcev), a pod svojimi razvalinami pokopal tudi načrt vladin. — V zadnji seji pa je bil sprejet vsled neke prošnje Kraških občin predlog, naj bi deželni odbor do prihodnje sejne dobe napravil — pregledavši vse dosedanje šolske postave — načrt, s katerim bi se prenaredile vse one točke, ktere ne ugajajo našim potrebam in razmeram. In tu pride tudi vprašanje zarad nadzorstva zopet na vrsto. — Gledé na Predélsko železnico je odobril zbor vnovič prav temeljito peticijo — za-njo, oziroma proti Loški črti. Ne zamerite, ljubi Kranjci, da smo mi v tej reči sebičneži! — Vprašanje za stran učnega jezika v srednjih šolah ni novo v našem zboru, in tudi drugi zastopi so ga že večkrat obravnavali. Deperis-ov nasvèt v tej zadevi glasi se, da bodi deželnemu odboru naročeno, naj to reč dožene. Odsek, ki je to stvar poprej pretresal, je bil razcepljen na večino in manjšino; poslednja sega dalje, nego večina v tem, da je pripravljena tudi iz deželnih zakladov kaj pripomoči k izvršitvi namena, ko bi se vlada nad finančnimi zadržki spotikala, večina pa zahteva vse od države. Z večino so potegnili vsi Slovenci in bar. Ritter. — Izmed materijalnih zadev naj omenim za danes samo Kobardski močvir, zarad kterega že davno zaželeno posušenje se je potrdila posebna deželna postava. Dežela ne dá nič za to delo; država je obečala 6000 gold., ki jih ne bo treba povrniti, družih 10.000 pa le posodi. Nekaj pomočkov ima okraj sam, ter bodo morale pomagati tiste vasí, ktere bodo imele od posušenja dobiček.

Nič manj važno, kakor omenjene v deželnem zboru obravnane zadeve je nek drug zbor, ki je bil danes (v nedeljo 8. t. m.) v veliki mestni dvorani pri mestnem ljudskem vrtu. Deželni glavar in državno-zborni poslanec grof Franc Coronini je opra-

vičeval vpričo volilcev svoje dosedanje delovanje v goriški zbornici in na Dunaji. Nanašalo se je njegovo razgovarjanje (o Dunaji) sosebno na tri točke: na gališko poravnavo, na direktne volitve za silo in na železnico Predélsko. In z ozirom na prihodnost je razvijal svoj program zlasti gledé na direktne volitve. Iz vsega se je pokazalo, da je vulgaren ustavoverec in centralist, razen tega, da je obljubil potezati se za obveljavo narodnih jezikov v naši deželi. Ugovarjala sta mu, kar se tiče direktnih volitev, dr. Doliak in dr. Tonkli, oba prav dobro in sosebno obširno in temeljito dr. Tonkli. Oba sta se postavila določno na federalno in narodno podlago. Ker je dr. D. med drugim rekel, da Nemci avstrijski nameravajo spraviti Avstrijo pod Prusijo, oporekal mu je v tem, pa samo v tem, znani statistikar baron Czörnig. Za direktne volitve se ni nihče potegnil, samo gosp. grof poslanec jih je še enkrat zagovarjal. Dobro-klici po grofovih govorih so bili prisiljeni, le med nekimi bolj nemškimi poslušalci; dr. Doliak-u in dr. Tonkli-u se je živo pritrjevalo. Do glasovanja ni prišlo. — Več o tem znabiti drugi pot.

Deželni zbor štajerski.

Ustavaška „Presse“ je te dni z velikim veseljem na svoje liberalno srce pritislila slovenske poslance: dr. Vošnjaka in druge, rekši, da so se zdaj odločno ločili od „klerikalnih“ narodnjakov. „Vaterland“ nam v dopisu iz Maribora to potrjuje, ker piše sledeče: „Naši slovenski poslanci, razen vrlega Hermana, se v Graškem zboru prečudno mavsajo; kmalu se morejo zavzetemu slovenskemu narodu pokazati kot nagi liberaluhi. V družbi z njimi so skušali moderno tiranstvo v šolah in nov šolski davek vpeljati s tem, da se otroci oprostijo šolnine, da pa se namesti šolskega denarja, ki so ga stariši dosihmal odrajtovali za svoje otroke, ktere v šolo pošiljajo, vpelje sploh šolski davek. Dopisnik iz Maribora misli, da takim zastopnikom bode narod slovenski štajarski ob svojem času „Laufpass“ dal. (Dr. Razlag je v Kranjskem zboru o tej zadevi soglasno se vedel z dr. Vošnjakom v Štajarskem zboru.)

Deželni zbor Vorarlberški.

V tem zboru sta federalista dr. Oelz in Rhomburg v posebnem pismu, ki sta ga 6. dne t. m. izročila ondašnjemu zboru, se odpovedala poslanstvu v državni zbor Dunajski, ker ta zbor se čedalje bolj odmikuje od sprave z narodi in po nameravanih direktnih volitvah pravice Njegovega Veličanstva, dežel in države še bolj kratiti hoče.

Deželni zbor Tržaški.

Deželni zbor je v zadnji seji 7. dne t. m. na novo potrdil svojo prejšnjo resolucijo, ktera varuje zgodovinske pravice mesta Tržaškega, in je protest izrekel zoper vpeljavo direktnih volitev.

Dopisi.

Iz Kostanjevice 6. dec. — „Das ist der so viel geschmähte Mann“ — „to je tolikanj zasramovani mož“. S temi besedami je neka visoka glava še neki viši glavi predstavila našega župana. Jaz pa, dragi bralci, hočem vam nekoliko dokazati, da je župan sam kriv, ako ga drugi ne morejo in ne marajo. Naš župan se ponaša s tem, da je liberalec in nemškutar; in že to bôde meščane poštene. Nadalje on svojih županskih dolžnosti neče opravljati in jih tudi ne more. In to dokažem. — Znano je, da mora župan leto na leto polagati občinski račun, ki mora biti vsakemu srenjčanu odprt, predno

je potrjen. Al naš župan vseh 6 let svojega županovanja ne enkrat tega ni storil. On tedaj svojih dolžnosti ali ne vé, ali jih pa neče spolnjevati. Naj bo prvo ali drugo, za župana on ni. In ko mu je nekdo to opomnil, izgovarjal se je, da račun nobenega nič ne briga, kakor samo odbornike, — katerim ga je le bral! In ko mu mož le ugovarja, da temu ni tako, in mu je postavo razložil, zadril se je: „Saj ga tudi nobeden ne bi bil prišel gledat!“ — Naj kdo pride ali ne pride, župan mora storiti svojo dolžnost! — Še več. Nobeden odbornikov v vseh šestih letih ni od znotraj videl denarnice (kase), in vendar imajo odborniki dolžnost in pravico, vsako leto jo pregledovati. Ali tako spolnjevate postave, župan? Vseh šest let bila bi lahko mačka v denarnici, mesto denarja! Župan mora spolnovati svoje dolžnosti; ako tega ne dela, odloži naj županstvo in prostor napravi drugemu! Pa ne! Župan se drži županstva kot smola, ker se boji nove volitve.*)

Iz Kostanjevice 1. dec. — (Vprašanje) stavimo tu očitno na našega gosp. zdravnika: kako to, da on ne ogleda vseh mrličev tako, kakor postava veleva? Upamo, da očitno vprašanje ga bode opomnilo na njegovo dolžnost; ako ne, bomo prisiljeni drugo pot nastopiti, da ogledovanje mrličev pride v postavni red. (Sledí 7 podpisov.)

Iz spodnje Idrije 2. dec. (Naše dalje nadloge.) Da od Idrijske fabrike in žgalnice živega srebra puhtechi strupeni dim živini, čbelam, sadnemu drevju in drugim rastlinam škoduje, to je popolnoma dognano. Za te škode so v starem času vsako leto komisije imeli, posestnikom storjeno škodo po pravici cenili, pa tudi plačali. Da je res tako bilo, tega se v Idrijskem arhivu od starih let (rajnki gosp. Glavacki so mi v fabriki take zapisnike enkrat kazali) lahko prepriča. Tu se v nekem pismu bere, da je nekemu posestniku, eno uro hodá od fabrike v spodnji Kanomlji hišna štev. 37. leta 1789. za storjeno škodo po dimu živega srebra bilo 168 gld. plačano. Koliko več so gotovo dobili bližnji. In tako so delali, dokler ni Idrija francoska postala. Čez nekaj časa, ko je Idrija zopet cesarska postala, so Idrijski gospodje rudnik uničiti hotli, so po jami, kodar je lepša ruda bila, delati nehali in rove zadelali; bolj premožne rudarje so od dela odstavili ter so prav malo živega srebra žgali. Ko so pa v Idriji gospode premenili, so novi gospodje sopet več živega srebra žgati začeli, in tako so vpeljali, da so poleti v perilnici rudo za žganje pripravljali in na kupe spravili, da so od konca oktobra do konca aprila žgati mogli. Tako so delali do leta 1842.; potem so pa en ali dva meseca na leto pridajšali; leta 1845. so pa na vso staro navado pozabili, in čez leto živo srebro žgati začeli, in tukajšnjim posestnikom silno veliko škodo delali, sosebo pa posestnikom za vodo, po dolnjem kraju reke Idrije, ne pa po gornjem kraju, le po spodnji Kanomlji in spodnji Idriji do Tominskega okraja. Tu ne moremo konj in drobnice prav nič rediti, krave nam prav majhna teleta storijo, pa večidel mrtva; če ktero živo ostane, se rediti ne dá; tako majhna so, da po 3 ali 4 tedne stara, po 8, 9, 10 k večemu do 24 funtov mesá imajo. Ker tako majhnih nobeden kupiti noče, jih moramo le domá povžiti. Poprej, ko so le pozimi žgali, smo teleta po 40, 50 do 70 funtov težka prodajali in še težja. Silno veliko škodo imamo, da ne moremo drobnice, ovác in kóz prav nič rediti, in vendar so naše strme gmajne le za pašo take živali pripravne; veliko bi si

*) Če so tri leta po zadnji volitvi pretekla, mu postava ne daje pravice brez nove volitve še dalje županovati. Naj se mestjani primejo postave in zahtevajo novo volitev.

Vred.

pridobili, ako bi prodali jance, kozliče, volno, ovce in koze; tudi veliko gnoja bi pridobili, ako bi jih nekteri po 25, drugi pa 30, 40, 50 do 60 in še več prav lahko redili in ravnali; zdaj pa moremo le vse kupiti.

(Kon. prih.)

Iz podnožja Triglava 1. dec. J. Š....č. (Letina in zima letošnja.) Turšice, ajde, krompirja, korenja in repe smo pridelali obilo. Za zelje pa je bila prav slaba letina; gosenice so ga hotle vsega pozobati. Sadja nimamo nobene sorte; veliko je pozebilo, posebno mladih drevesec, druga so pa gosenice tako čisto oglodale, da so bile drevesa gola kakor o Božiču. Za pokončevanje teh škodljivih mrčesov so naš gosp. kaplan J. Žan iz svojega žepa šolskim otrokom plačevali, da so jih bolj pridno obirali; al vse ni nič pomagalo, ker jih je bilo preveč. *) Kar se tiče ravno omenjenega gospoda, naj opomnim le to, da tako dobrega dušnega pastirja še nismo imeli; oni nam dajejo tudi dobre poduke in svete pri obrtniji in poljedelstvu, so nam oskrbeli več sort semen, med katerimi se nam je posebno ruski lan izvrstno obnesel. Bog jih živi! — Kakor je bilo že iz več družih krajev naznanjeno, tako se tudi pri nas nahajajo redke prikazni nenavadne tople zime: zrele rdeče jagode; 22. dne u. m. je tukajšnjemu gospodarju Jožefu Arh-u vgriznil gad po pečovji pasečo se kozo.

Iz Ljubljane. — Deželni zbor je končan. Bralci naši bodo, kedar beró celo poročilo, gotovo radi priznali, da v kratkem času enega meseca je dovršil veliko dela in sklenil nekatere za našo domovino v duševnem in materialnem oziru zelo važne reči. Želimo le, da vsi sklepi dosežejo tudi potrjenje na najvišem mestu. — Razprave so vsaj večidel letos tekle mirno in razen poslanca Kromerja bilo ni nobenega, ki bi bil izgrešil pot spodobnosti parlamentarne. Ta človek pa menda misli, da zbornica je krčma, kjer pridejo ljudje skupaj, se izprva na videz mirno razgovarjajo, nazadnje pa stepó in pobijajo. Dostojna beseda ni mu mogoča. Z slovenskim glediščem je zelenec pometal kakor s smetmi in kakor da bi slovenskega naroda ne bilo na svetu; sadje in vinorejsko šolo na Slapu je podiral tako strastno, kakor da bi moral on jo plačevati, posebno občno glasno nevoljo je izbudil napad na dr. Bleiweisa zato, ker od lanskega junija meseca do letošnjega 15. oktobra, tedaj skoro celih sedem mesecev je zraven svojih odborniških opravil opravljal še tudi službo deželnega glavarja in mu je na predlog vstopivšega novega deželnega glavarja viteza dr. Kaltenebergerja deželni odbor enoglasno iz 1162 gold. prihranjene plače glavarjeve ponudil 1000 gold. za odškodovanje njegovega truda, katerih pa dr. Bleiweis ni hotel vzeti, ampak le 500 gold. Namesti da bi bil tedaj poslanec Kromer hvalo izrekel dr. Bleiweisu, da je deželnega glavarja marljivo nadomestoval toliko mesecev, kar je razvidel iz odborovega poročila leta 1871. in 1872., in deželnemu zakladu prihranil blizo 700 gold., ga je pa napadel kot hijena, češ, zakaj da ni še baronovskega stanú zahteval!! In kaj tacega se drzne govoriti človek, ki, ko v Ljubljani svoj žolc razliva nad narodno stvar in narodnjake, se pitati daje od trojne strani, da poleg poslanskih diet vleče plačo, ki jo ima v Gradcu in zdaj na Dunaji! Človek, ki je sodniško plačo vlekel, pa poleg te na Dunaji še drugo v žep basal, se drzne očitati, da je kdo deželni odbornik pa ob enem državni poslanec! Odšteví tedaj to hijeno, se je, kakor smo že rekli, vršilo letošnje zborovanje večidel mirno in dostojno. — Al žalostno skušnjo smo doživeli tudi, da — kar že več kot leto in dan ni

*) Ko bi jih ne bili obirali in pokončevali, bilo bi jih pa še več!

Vred.

bilo več skrivno — je v letošnjem zboru stopilo prav očitno na dan. Poslanca dr. Razlag in Svetec sta se v važnih vprašanjih odcepila od narodne večine; glasovala sta z navdušeno pohvalo desne strani z nasprotniki našimi, a ne glasovala samo, temuč tudi govorila sta njim na veliko zadovoljnost. Ker se je to očitno godilo, tedaj jima bode gotovo tudi vseč, da to slovenskemu svetu očitno povemo. In dolžnost naša je, da ne stavimo luči pod mernik, ampak da odločno konstatiramo razkolništvo med narodno večino zborovo in omenjenima gospodoma. Njuna politika ni odzdaj več politika narodne večine. Da pa se zdaj drug družega poznamo, je zlata vreden sad decemberskega zboru. To poznanje nam je neprecenljiv dobiček za prihodnost. Ali ima prav narodna večina, ki se dosledno drži svojih načel, ali imata prav dr. Razlag in Svetec, ki ju ustavoverska stranka med svoje šteje: to mirno prepuščamo sodbi naroda slovenskega.

— (*Hranilnica ljubljanska*) je v poslednjem svojem občnem zboru sklenila, za denar, kateri se od novega leta naprej naložil pri njej, po 5 od 100 obresti (činža) plačevati, izposojala ga bo na hiše, zemljišča itd. po 6 od 100. — Dolgo se ni mogla hranilnica sprijazniti z mislijo, da časi, ko se je 4 ali 4½ od sto vložnih gospodarjev plačevalo, so že davno pretekli, ker je bank na kupe, ki dajejo po 5 od 100 obresti. Zadnji čas pa so začeli denar iz hranilnice jemati in ga drugod nakladati, in to je prisililo, da bode od novega leta naprej tudi po 5 od 100 obresti dajala.

— (*Prečudne pomladanske zime*) še zmirom ni konec. Povedati moremo danes drugo prikazen, namreč to, da smo videli te dni ječmenov in ržen klas iz polja Ljubljanskega.

— (*Občni zbor družbe kmetijske*) bode, kakor slišimo, prihodnji mesec.

— Srce je ljudomilu povzdigovala nedeljska slovesnost v čitalnični dvorani, ko se je 100 revnim šolskim otrokom delila prav čedna obleko, za katero je katoliško društvo nabiralo doneskov pri dobrotnikih in ki so jo izdelale blage gospé in gospodičine. Gospoda dr. Vončina in Fr. Močnik sta z lepima govoroma povzdignila občno veselje.

— (*O popisu Preširnove svečanosti*) v poslednji čitalnični „besedi“ je po pomoti izostalo naznanilo, da je iz Reke došel prijazen telegram od g. Bareisa Hrvata in g. Zupana Slovenca.

— (*„Glasbena matica“*) Med tem ko že precej dobro pristopajo gospodji učitelji in drugi k „Glasbeni matici“, tako da mlado društvo že šteje 260 udov in med temi 20 ustanovnikov, prišlo je od gosp. Hribarja iz Gorice pisanje z nasvetom, kateri je važen in prevdarka vreden. — Gosp. Hribar prša: ali ne bi bilo društvu mogoče izdati memo uže po pravilih izrečenih pesmi in musikalij za cerkev, šolo in dom, še posebej — vsaj vsako leto — en zvezek cerkvenih pesmi, in pristavlja, da bi na Goriškem okoli 120 cerkvá k društvu pristopilo, ako bi društvo onej želji vstreči hotelo. — To vprašanje, ali prav za prav ta nasvet podpira g. Hribar posebno s tem, da cerkve v prvi vrsti potrebujejo edino le cerkvenih pesmi, ker organistom pomankuje gradiva, in da tudi „Glasb. matici“ bi utegnulo v korist biti, skrbeti za tako gradivo zlasti potem, ako bi cerkve sploh po vsem Slovenskem pristopile k društvu „Glasbeni matici“, bi bilo tako mogoče vsako leto en zvezek ali tudi več z obilim in izvrstnim gradivom svojim udom „cerkvam“ podati. Cerkve bi po takem dobivale le cerkvene pesmi in muzikalije, drugi udje pa, kakor je rečeno v pravilih,

različne pesmi. Se ve da one bi dobile po tem takem primerno toliko cerkvenega, kakor uni različnega, kajti vstopnina bila bi enaka. — Namerava se toraj pozvedeti, kakega mnjenja so sicer po Slovenskem častita predstojništva cerkvá; ali bi tudi druge cerkve po Slovenskem hotele po navedenemu načinu k „Glasbeni matici“ pristopiti? Naj tedaj blagovolijo omenjeni nasvet iz Goriškega v prevdarek vzeti in potem ali pismeno ali po časopisih „Glasb. matici“ svoje mnenje razodeti, da bode društveni odbor vedel potem ravnati se in sklepati.

— (*„Sokolova“ veselica*) preteklo soboto je donesla lepo podporo (nad 120 gold.) društvu „narodna šola“; sicer pa je bila zanimiva po vsem programu petja, govorov, godbe itd. Gosp. Nolljev kuplet je šibal „Jaka in Luka, Petra in Joža“ in dr. Zarnikov govor je dodal „Sokolom“ tehtne opomine, rekši, da ni mogel, kakor je namenil, si pripraviti gradiva za govor o Prešernu, ker je v ravno končanem deželnem zboru imel dela obilo, pa tudi borb z Kromerjem, Dežmanom, Razlagom in Svetcem. S živahnim aplavsom je bilo vse sprejeto.

— (*„Pogumne Gorenjke“*) so bile v včerajšnjem gledališči s takim zadovoljstvom sprejete, da je želja splošna, naj bi se igra kmalu ponovila.

— (*Enajsta predstava dram. društva*) v deželnem gledališči bo v nedeljo 15. decembra. Igrala se bode znana dobra veseloigra v 4 dejanjih „Umetnost in narava“.

— (*Ponovljena interpelacija.*) Na moje drugo vprašanje, stavljeno do častitega ravnateljstva „narodne tiskarnice“, o plači uradnikov te tiskarnice, še zmirom nisem dobil nikakega odgovora. Vsaj ni in ne sme biti to nobena skrivnost vsled sklepa odborovega. Prosim tedaj še enkrat. En delničar.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. — Državni zbor se ima začeti 12. dne t. m. Zoper „veliko pesem“ direktnih volitev, ki jo v tem zboru hoče zapeti ministerstvo, so glasovi mnogih deželnih zborov tako odločni, da vendar utegne kmalu na vrsto priti druga pesem o „spravi narodov“.

Ogersko. Iz Pešta. — Novo ministerstvo v večidel starih prejšnjih ministrih je zdaj gotovo; Lonyay je šel in njegovo mesto nastopil Szlavy, ki je dosihmal bil minister kupčijstva. — V ogerskih prekucijah leta 1848. in 1849. je tudi on kakor Andrassy z Košutom zoper Avstrijo se zaklel in zato 2 leti v Olomuški ječi zaprt bil. Zdaj je na čelu vladnem. — Prihodnji mesec bote ogerska in hrvaška kraljevinska deputacija sopenet začela obravnave svoje. Da biškup Strosmajer gré čez zimo na Laško, ni res.

Zitna cena

v Ljubljani 23. novembra 1872.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 6 fl. 10. — banaške 7 fl. 10. — turšice 4 fl. — soršice 4 fl. 20. — rži 3 fl. 60. — ječmena 3 fl. 10. — prosa 3 fl. — ajde 3 fl. 20. — ovsa 2 fl. — Krompir 1 fl. 70.

Kursi na Dunaji 10. decembra.

5% metaliki 66 fl. 90 kr. Ažijo srebra 108 fl. 35 kr.
Narodno posojilo 70 fl. 10 kr. Napoleondori 8 fl. 68 kr.